

HAMZA GÁBOR: MAKEDONYA'DA ÖZEL HUKUK GELİŞİMİNİN TARİHİ VE ÖZELLİKLERİ

Hamza Gábor Dr. DDr. h.c., Eötvös Loránd Tudományegyetem Siyasal Bilimler ve Hukuk Fakültesi, Budapeşte. Profesör, Macar Bilimler Akademisi tam üyesi.

Absztrakt

A magánjog fejlődésének története és jellemzői Macedóniában

A cikk végigköveti Macedónia területén a magánjog alakulását, az ókori előzményektől, vagyis a római jog közvetlen hatásaitól kezdve, a bizánci jogtörténet, a Szerb-Horváth-Szlovén királyság, majd Jugoszláv Királyság, valamint a szocialista Jugoszlávia fejlődési állomásain keresztül, érintve a „Jugoszláv állam” egységességének kérdéseit. Végül a cikk, Macedónia 1991-es függetlenedése óta eltelt időszakot teszi részletes elemzés tárgyává a mai Észak-Macedón köztársaság napjaiig. A cikk írója a római jog nemzetközileg elismert szakértője.

#macedonjog #jogtortenet #maganjog #macedonjogtortenet #macedonmaganjog

Abstract

History and characteristics of private law development in Macedonia

The article traces the development of private law on the territory of Macedonia, starting from the ancient antecedents, ie the direct effects of Roman law, through the developmental stages of Byzantine law, the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes, the Kingdom of Yugoslavia and the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, discussing even some issues of issues of unity. Finally, the article examines the period since Macedonia's independence in 1991 to the present day in the Republic of North Macedonia. The author of the article is an internationally recognized expert in Roman law.

#macedonianlaw #historyoflaw #privatelaw #historyofmacedonianlaw #macedonianprivatelaw

I. Giriş

Kaynakça

Genel Hubé, R. de. *Droit Romain et Gréco-Byzantin chez les peuples slaves. Avec un extrait des lois Romano-Byzantines*. Paris – Toulouse: 1880.; Iljinskij, N. *Sintagma Matfeja Vlastarja*. Moskva:1892.; Thallóczy, L. *Illyrisch-albanische Forschungen. I–II*. München – Leipzig: 1916.; Albertoni, A. *Diritto bizantino, diritti balcanici, diritto italiano*. In *Studi Rumeni*. IV. Bucuresti: 1930.; Kadlec, K. *Introduction à l'étude comparative de l'histoire du droit public des peuples slaves*. Paris: 1933.; Jorga, N. *Byzance après Byzance*. Bucurest: 1938.; Soloviev, A. V. *L'œuvre juridique de Mathieu Blastares*. In *Studi Bizantini e Neoellenici*, 5 (1939): S. 698–707.; Schmid, H. F. *La legislazione bizantina e la pratica giudiziaria occidentale nel più antico codice slavo*. In *Atti del Congresso internazionale di diritto romano e di storia del diritto*. Verona 1948. I. Milano: 1953. S. 405–426.; Lemerle, P. *Invasions et migrations dans les Balkans depuis la fin de l'époque romaine jusqu'au VIIIe siècle*. *Revue historique*, 3 (1954); Zepos Pan. J. *L'influence du droit Byzantin sur la législation roumaine de la période des princes phanariotes*. In *Studi in memoria di P. Koschaker*. I.

Mailand: 1954. S. 427–437.; Soloviev, A. V. Der Einfluss des Byzantinischen Rechts auf die Völker Osteuropas. *ZSS RA* 76 (1959): S. 432–479.; Georgesco, V. Al. Unité et diversité des formes de la réception du droit romain en Occident et du droit byzantin en Orient. *Revue des Études –sud-est européennes*, 2 (1964): S. 153 ff.; Pantzapoulos, N. J. *Church and Law in the Balkan Peninsula during the Ottoman Rule*. Thessaloniki: 1967.; Georgesco, V. Al. La réception du droit romain de Justinien en Occident et celle du droit romano-byzantin en Orient. In *Studi Accursiani*. III. Milano: 1968. S. 1207 ff.; Papastathis, Ch. K. Zur Verbreitung der Hexabiblos des Harmenopoulos im slawischen Raum. *Balkan Studies*, 17 (1976): S. 67–78.; Stadtmüller, G. *Geschichte Südosteuropas*. München: 1976.; Jelavich, B. *A Balkán története. I–II. (Die Geschichte des Balkans. I–II.)* Budapest: 1996.; Garde, P. *Les Balkans*. Paris: 19993.; Avenarius, A. Die byzantinische Kultur und die Slawen. Zum Problem der Rezeption und Transformation (6. bis 12. Jahrhundert). *Veröffentlichung des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*. Bd. 35. Wien – München: 2000.; Pitsakis, C. G. Un demi-siècle d'études sur Constantin Harménopoulos: un bilan. In *Byzantine Law. Proceedings of the International Symposium of Jurists. Thessaloniki. 10–13 December 1998*. (Ed. by Ch. Papastathis) Thessaloniki: 2001. S. 131–164. Garde, P. *Le discours balkanique. Des mots et des hommes*. Paris: 2004.

Sirbistan: Novaković, S. *Zakonik Stefana Dušana, cara srpkog*. Beograd: 1898. (Nachdruck: Beograd: 2004.); Thallóczy, L. *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*. Budapest: 1913.; Kanitz, F. P. *Das Königreich Serbien und das Serbenvolk von der Römerzeit bis zur Gegenwart. I–III*. 1904–1914.; Jireček, C. *Geschichte der Serben. I–II*. Gotha: 1911–1918.; Solovjev, A. *Odabrani spomenici srpskog prava*. Beograd 1926.; Zocco-Rossa, A. Influssi di diritto romano su una legislazione slavo-serba. In *Mélanges G. Cornil. II*. Gand – Paris: 1926.; Solovjev: A. *Zakonodavstvo Stefana Dušana, cara Srba i Grka*. Beograd: 1928.; Mladenović, M. *L'Etat serbe au moyen âge*. Paris 1931.; Péritch, J. L'influence du droit germanique sur le droit privé des peuples yougoslaves. In *Introduction à l'étude du droit comparé. Recueil d'études en l'honneur d'Édouard Lambert. II*. Paris: 1938.; Hadrovics, L. *L'Église nationale serbe aux XVIe et XVIIe siècles*. Paris: 1943. (Extrait de la Revue d'Histoire Comparée. Nouvelle Série t. Ier, 1943.); Idem: *Le peuple serbe et son Église sous la domination turque*. Paris: 1947. (Bibliothèque de la Revue d'Histoire Comparée VI.); Jireček, K. *Istorija Srba. I*. Beograd: 1952.; Blagojevic, B. T. L'influence du Code civil sur l'élaboration du Code civil serbe. *RIDC* 6 (1954): S. 733–743.; The Code of Stephan Dušan, Tsar and Autocrat of the Serbs and Greeks. (Translated from the Old Serbian with notes by M. Burr) *The Slavonic and East European Review*, 28 (1949–1950): S. 207 ff.; Radojčić, N. *Zakonik cara Stefana Dušana 1349 i 1354*. Beograd: 1960.; Petrovich, M. B. *A History of Modern Serbia 1804–1918. I–II*. New York: 1976.; Jireček, K. *Istorija Srba. II*. Beograd 1978.; Šarkić, S. Elements of Constitutionality in Medieval Serbian Law. *IC* 15 (1988): S. 43–55.; Hadrovics, L. *Vallás, egyház, nemzettudat. (A szerb egyház nemzeti szerepe a török uralom alatt). (Religion, Kirche, Nationalbewußtsein. – Die nationale Rolle der serbischen Kirche unter der türkischen Herrschaft)* Budapest: 1991.; Szalma, J. Geltung und Bedeutung der Kodifikationen Österreichs, Serbiens und Montenegros im ehemaligen Jugoslawien. *ZNR* 16 (1994): S. 341–348.; Šarkić, S. Humanité et nation dans le droit médiéval serbe. In *Da Roma alla Terza Roma. Umanità e nazioni*

nel diritto e nella spiritualità da Roma a Costantinopoli a Mosca. Roma: 1995. S. 63–71.; Malcolm, N. Kosovo. *A Short History*. London: 1998.; Vickers, M. *Between Serb and Albanian. A History of Kosovo*. London: 1999.; Cox, J. K. *The History of Serbia*. Westport (Conn.): 2002.; Pavlowitch, S. K. *Serbia. The History behind the Name*. London: 2002.; *Histoire du peuple serbe*. (Sous la direction D. T. Batakovic) L'Âge d'Homme, Paris – Lausanne: 2005.; Šarkić, S. Rechtsgeschichte in Serbien und Jugoslawien. (Länderbericht) *ZNR* 29 (2007): S. 118–126.; ders.: Provisions of Roman Law on Dowry in Serbian Mediaeval Law. *ZSS RA* 125 (2008): S. 682–687.; Hamza, G. *Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition*. Budapest: 2009. S. 165–166. und ders.: *Origine e sviluppo degli ordinamenti giusprivatistici moderni in base alla tradizione del diritto romano*. Santiago de Compostela: 2013. S. 163-164.

1. Balkan Yarımadası ve Tuna Prenslikleri'nde (Eflak ve Boğdan; Eflak günümüz Romanya'sının güney kısmı, Boğdan ise Moldova topraklarıdır) Roma hukuku, Bizans İmparatorluğunun (*Pars Orientis Imperii Romani*, Doğu Roma İmparatorluğu) siyasi nüfuzu sayesinde Bizans-Roma hukuku (ius Græco-Romanum) şeklinde yürürlükte kaldı. Eklogē tōn nomōn (Ἐκλογὴ τῶν νόμων) ve Nómoš geórgikos'un (νόμος γεωργικός) bugünkü Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan, Arnavutluk, Makedonya, Moldovya ve Romanya'da da geniş bir etkisi oldu.

2. Sonraları, 14. yüzyıldan itibaren, diğer üç önemli kaynağın bu devletlerin geliştirmekte olan hukukları üzerinde önemli bir etkisi oldu: ilki, 9. yüzyılın sonlarında Konstantinopolis Ekümenik Patriği Photios I¹ 'e atfedilmekle birlikte onun olmadığı tespit edilmiş olan, Nomokanon (dini ve laik yasal normların toplandığı bir eserdir); ikincisi, 1335 yılında Selanikli keşiş Matthaios Blastarés tarafından derlenen, Syntagma kata stoicheion ("alfabetik sırayla yasa derlemesi") olarak da adlandırılan ve Photios'un Nomokanon²una ek olarak procheiron ve basilikalari da içeren, Syntagma tōn theiōn kai hierōn nomōn; ve üçüncü olarak, Selanik'in saygın şehir hâkimi Konstantinos Harmenopoulos tarafından yazılan ve Makedon hanedanından I. Basilios'un medeni hukuk ve ceza hukukuna dair kanunnameleri ile dönemin hukuk uygulamalarını içeren 6 ciltlik Procheiron nomon (Hexabiblos, Altı Kitap olarak bilinir)'dur.

3. Bizans kanunnamelerinin ve diğer hukuk kaynaklarının (*fontes iuris*) Balkan Yarımadası ve Tuna Prensliklerinde kabul edilmesi ve uzun yıllar uygulanmasının sebebi bu kaynakların hukuk yaşantısının bütün alanlarını kapsamasıdır. Esas olarak, Bizans hukukunda maddi hukuk, usûl hukuku ve hem dini hem laik mahkemelerin teşkilatlanmasıyla beraber düzenlenmiştir. Bizans hukukunda özel hukuk, mali (tarafklar arasında para ilişkilerini düzenleyen) ve dini hukuk ile ceza hukukundan ayrı düzenlenmez.

¹ Bizans imparatoru III. Michael (842-867) ve I. Basileos (867-886)'un çağdaşı Konstantinopolis Ekümenik Patriği Photios, basileia (βασιλεία Latince imperium, hükümlanlık, melekût) ile hierosin (ἱερωσύνη Latince sacerdotum, ruhban sınıfı, ruhanilik) arasındaki uyumu anlatan symphonia (συμφωνία, ahenk) ilkesini açıklayan epanagogu yazmıştır. Uzun bir zaman Nomokanon'un Photios'un olduğu düşünölmüştür.

² Matthaios Blastarés'in Syntagma'yı derlemesi gerekliliği Bizans imparatoru III. Andronikos Palailogos (1328-1341)'un laik mahkemelerle dini mahkemeleri birleştirdiği köklü hukuk reformları sonucunda hâsil olmuştur. Bu birleşik mahkemelerin yargıçlarının (katholikoı kritai, genel yargıçlar) yargı yetkisi hem dini hem de laik meseleleri kapsamaktaydı.

II. Yugoslavya (1918–1991)

Kaynakça

Péritch, J. De l'unification du droit civil en Yougoslavie, principalement en ce qui concerne le mariage, la succession ab intestat et les communautés de familles (zadrougas). In *Bulletin de Législation Comparée* 1926. S. 477–500.; Bajza, J. *Beiträge zur ungarischen Bibliographie über Montenegro. Hefte I.-II.* Budapest: 1927–1929.; Bajza, J. *La questione montenegrina.* Budapest: 1928.; Bajza, J. *Jugoslávia. (Jugoslawien)* Budapest: 1929.; Dnistranskyj, S. Die Rezeption des österreichischen Privatrechts in der Tschechoslowakei und in Jugoslawien. *ZOR N.F.* 1 (1934–1935): S. 473 ff.; Hallstein, W: Das Aktienrecht des jugoslawischen Handelsgesetzentwurfes 1932. *Zeitschrift für Ausländisches und Internationales Privatrecht*, 8 (1934); Lehmann, H. Kritische Bemerkungen zum Entwurf eines Handelsgesetzbuches für das Königreich Jugoslawien. In *Festschrift für Dolenc, Krek, Kušaj und Škerlj.* Ljubljana: 1936.; Újlaki, M. *Az utódállamok jogegységesítő törekvései és a magyar magánjog. (Die Bestrebungen zur Rechtsvereinheitlichung der Nachfolgestaaten und das ungarische Privatrecht)* Szeged: 1936.; Lapajne. Entwurf eines Schadensersatzrechtes für das jugoslawische Bürgerliche Gesetzbuch. *ZOR N.F.* 5 (1938–1938): S. 176–187.; Tauber, L. Das neue Handelsgesetzbuch des Königreichs Jugoslawien. *ZOR N.F.* 5 (1938–1939): S. 69–83.; ders.: Die Aktiengesellschaft und die Gesellschaft mit beschränkter Haftung nach dem neuen Handelsgesetz für das Königreich Jugoslawien. *ZOR N.F.* 5 (1938–1939): S. 217–234.; Sicard, E. *La Zadruga Sud-slave dans l'Évolution du Groupe Domestique.* Paris: 1943.; Schweissguth, E. *Entwicklung und Grundbegriffe des Erbrechtes der Föderativen Volksrepublik Jugoslawien.* München: 1955.; Sacco, R. Il substrato romanistico del diritto civile nei Paesi socialisti. *RDC* 15 (1969): S. 115–131.; Chloros, A. G. *Yugoslav Civil Law. History, Family, Property.* Oxford: 1970.; Blagojević, B. La société socialiste autogérée et son droit adéquat. In *Le socialisme dans la théorie et la pratique yougoslave. Recueil des conférences.* Université de Belgrade: 1972.; Djordjevic, J. *Les caractéristiques fondamentales de la nouvelle constitution de la RSF de Yougoslavie.* Droit Yougoslave. 1975.; Perović, S. Les principes et les règles générales de la nouvelle loi yougoslave sur les obligations en matière de contrats. *RIDC* 31 (1979): S. 749–764.; Stanković, O. La responsabilité civile selon la nouvelle loi yougoslave sur les obligations. *RIDC* 31 (1979): S. 765 ff.; Orlić, M. *Culpa in contrahendo: la rupture des pourparlers. Premières journées juridiques yougoslavo-suissees. Lausanne et Fribourg, 16–19. novembre 1983.* Zürich: 1984.; Bartl, P. *Grundzüge der jugoslawischen Geschichte.* Darmstadt: 1985.; Ajani, G. *La proprietà delle organizzazioni sociali nel diritto dei paesi socialisti.* Milano: 1988.; Sacco, R. The Romanist Substratum in the Civil Law of the Socialist Countries. *Review of Socialist Law*, 14 (1988): S. 65–86.; Šarčević, P. The New Yugoslav Private International Law Act. *AJCL* 33 (1985): S. 283–296.; *Jugoslavia 1918–1988.* (Red. by B. Petranović and M. Zecevic) Beograd: 1988.; Beckmann–Petey: M. *Der jugoslawische Föderalismus.* München: 1990.; Šarčević, P. Foreign Investment in Yugoslavia: Limited Liability Companies. In *Legal Aspects of Foreign Investment in Yugoslavia.* (Ed. by Ž. Matić) Zagreb: 1990. S. 81–96.; S. Ramet, P. *Nationalism and Federalism in Yugoslavia 1962–1991.* Bloomington: 1992.; Šarčević, P. Privatization in Yugoslavia and Croatia. In

Privatization in Central and Eastern Europe. (Ed. by P. Šarčević) London u.a.: 1992. S. 81–96.; Sundhaussen, H. *Experiment Jugoslaviens. Von der Staatsgründung bis zum Staatszerfall.* Mannheim: 1993.; Ajani, G. La circulation des modèles juridiques dans le droit post-socialiste. *Revue Internationale de Droit Comparé*, 46 (1994): S. 1087–1105.; Babić, I. *La réglementation des obligations en Yougoslavie. Yugoslav Law/Droit Yougoslav*, 1994. S. 19–32.; Szalma, J. Geltung und Bedeutung der Kodifikationen Österreichs, Serbiens und Montenegros im ehemaligen Jugoslawien. *ZNR* 16 (1994): S. 341–348.; Ajani, G. By Chance and Prestige: Legal Transplants in Russia and Eastern Europe. *AJCL* 43 (1995): S. 93–117.; Benacchio, G. *La circolazione dei modelli giuridici tra gli Slavi del sud.* Padova: 1995.; Boeckh, K. *Von den Balkankriegen zum Ersten Weltkrieg. Kleinstaatenpolitik und ethnische Selbstbestimmung auf dem Balkan.* München: 1996.; Lampe, J. R. *Yugoslavia as History. Twice there was a Country.* Cambridge: 1996.; Adler, J. *L'union forcée. La Croatie et la création yougoslave (1918).* Paris: 1997.; Santini, G. *Dall'Ilirico romano alla Jugoslavia moderna. Le strutture territoriali della penisola balcanica attraverso i secoli.* Milano: 1997.; Szalma, J. Rész- és teljes kodifikációk (volt) Jugoszláviában – különös tekintettel a többször módosított 1978. évi Kötelmi törvényre. (Teil- und Gesamtkodifikationen im (einstigen) Jugoslawien – mit besonderer Berücksichtigung des mehrfach modifizierten Gesetzbuches über das Schuldrecht vom Jahre 1978) In *Sectio juridica et politica. tomus XX/2*, Miskolc, 2002. S. 645-673.; Hamza, G. Characteristic Features of the Codification of Civil (Private) Law in Central and Eastern Europe. In *Studi in memoria di V. E. Cantelmo. I.* Napoli: 2003. S. 891–905.; *Reflections on the Balkan Wars. Ten Years after the Break Up of Yugoslavia.* (Ed. by J. S. Morton) New York: 2004.; Hamza, G. New Trends of Codification of Civil (Private) Law in Central and Eastern Europe. In *International Symposium. International Cooperation in the Field of Legal Studies and an Agenda for Comparative Law Studies – Experiences of Legal Assistance to Countries in Transition – May 29, 2004. Tokyo, Japan. Center for Asian Legal Exchange. Graduate School of Law. Nagoya University.* Nagoya: 2005. S. 89–111.; ders.: Le nuove codificazioni privatistiche nei Paesi dell'Est europeo: Continuità e discontinuità. *Vita notarile*, n. 3 (2006): S. 1209–1237.; ders.: Continuity and Discontinuity of Private /Civil/ Law in Eastern Europe after World War II. *FUNDAMINA*, 12 (2006): S. 48–80.; Hamza, G. *Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition.* Budapest: 2009. S. 474–479. und ders.: *Origine e sviluppo degli ordinamenti giusprivatistici moderni in base alla tradizione del diritto romano.* Santiago de Compostela 2013. S. 427–430.

1. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1 Aralık 1918'de Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı (*Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca*) ilan edildi ve 1929 yılında Yugoslavya Krallığı adını aldı. Aslında, 1844 Sırp Medeni Kanunu Birinci Dünya Savaşı'ndan önce, yani Balkan Savaşları'ndan sonra, Yugoslavya Krallığı içinde Sırbistan'a bağlı bölgelerde (örn. Makedonya'da, Makedonya Yugoslavya içinde Sırbistan'a bağlı idi) yürürlüğe girmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, bu Güney Slav Krallığında (Yugoslavya, Güney Slav ülkesi demektir) birkaç özel hukuk sistemi yan yana uygulanageldi. Slovenya, Hırvatistan, Dalmaçya - ve kısmen Bosna-Hersek bölgesinde - Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB, Avusturya

Medeni Kanunu) uygulanmaya devam etti. Ancak ABGB'de yapılan üç kısmi değişiklik Hırvatistan'da uygulanmadı.

Bir zamanlar Macaristan Krallığı'na (Hırvatistan ve Slavonya hariç) ait olan ve Yugoslavya'ya ilhak edilen bölgelerde, kanunlaştırılmamış Macar özel hukuku uygulanmaya devam etti.

2. Yugoslav devletinin merkezileşme sürecine paralel olarak, özel hukukun birleştirilmesi çalışmaları 1930'larda başladı. Yugoslavya'daki mevzuatın birleştirilmesini uygulamaya koyma ve hızlandırmak için Aralık 1919'da Belgrad Adalet Bakanlığı'nda daimi bir Yasama Konseyi kuruldu.

Başlangıçta Yugoslav Krallığı'nın tüm vilayetlerinde (Yugoslavya Krallığı; Sırbistan, Hırvatistan-Slavonya, Dalmaçya, Banat ve Karadağ'dan oluşmaktaydı) uygulanması amaçlanan ve 1935 yılında yayınlanan Yugoslav Medeni Kanununun "Genel Hükümleri" esasen Roma hukukuna dayanan Batı Avrupa özel hukuk kanunlaştırması geleneğini takip eder. 1935'ten beri Belgrad Üniversitesi'nde medeni hukuk profesörü olan Mihailo Konstantinović (1897-1982) "Genel Hükümler" kısmının yazarıdır. Yugoslav Medeni Kanunu çalışmaları ancak taslak aşamasında kalmıştır.

3. İki dünya savaşı arası dönemde Yugoslav üniter devletindeki ticaret hukukunu yeknesaklaştırmak ve modernleştirmek için ticaret hukukuna dair kanun çalışmaları yapıldı; fakat 1932 tasarısı hiçbir zaman kabul edilmedi.

1946'da, sosyalist siyasi ayaklanmalara paralel olarak, önceki tüm yasalar ideolojik nedenlerle ilga edildi. Fakat eski özel hukuk sistemi, normlarının yeni siyasi ve ekonomik sistemle uyumlu olması şartıyla, mahkemeler tarafından kullanılmaya devam etmiştir.

Yugoslavya'da, artan federalizme bağlı olarak, bir özel hukuk birliği yoktu. Federal düzeyde kanunlaşma ancak kısmen mevcuttu. Yugoslavya'nın bütün cumhuriyetlerinde kabul edilen miras kanunu 1955'ten kalmaz, ancak 1974'teki anayasa değişikliğinden sonra bazı cumhuriyetlerde, örn. Hırvatistan, "cumhuriyet yasası" olarak tekrar kabul edilmiştir.

4. 1963 tarihli federal anayasa (*Ustav*), özyönetim (*samoupravljanje* veya *drstveno samoupravljanje*) olarak adlandırılan özerklik rejiminin anayasal temelleri ortaya koydu. Bu anayasa, ekonomi alanındaki devlet işletmelerine (kamu iktisadi teşebbüsleri) daha fazla özerklik tanımaktaydı.

406 maddeden oluşan 1974 federal anayasası, özel hukukun düzenlenmesine dair birçok ilke içermektedir. Anayasanın 281. maddesine göre; federal hükümet –başkaca hususların yanı sıra- borçlar, mülkiyet, iktisadi teşebbüsler, şirketler, rekabet, antitröst ve usul hukuku alanlarındaki düzenlemeden sorumluydu. Aile hukuku ve miras hukukunu düzenlemek Yugoslavya'nın her bir alt cumhuriyetinin yetkisindeydi.

³ W. HALLSTEIN: Das Aktienrecht des jugoslawischen Handelsgesetzentwurfes 1932. Zeitschrift für Ausländisches und Internationales Privatrecht (Yabancı ve Uluslararası Özel Hukuk Mecmuası), 8 (1934); H. LEHMANN: Kritische Bemerkungen zum Entwurf eines Handelsgesetzbuches für das Königreich Jugoslawien. In Festschrift für Dolenz, Krek, Ksöelj und Skerlj. Ljubljana 1936.; O. STANKOVICH: La responsabilité civile selon la nouvelle loi jugoslave sur les obligations. RIDC 49 (1979) S. 766–776.

⁴ Federal düzeyde kabul edilen ve bütün cumhuriyetlerde geçerli olan yasalara federal yasa, münferit cumhuriyetlerin çıkarttığı ve ancak o cumhuriyetlerde yürürlükte olan yasalara cumhuriyet yasası denir.

5. 671 maddelik 1976 İşbirliği Halinde Üretim Kanunu (Özyönetim Kanunu olarak da bilinir), sosyalist iktisadi birimler, kamu iktisadi teşebbüsleri, arasındaki ilişkileri düzenleyerek hem ticaret kanunu hem de iş kanunu görevini yerine getirmekte idi.

6. 1978'de Federal Borçlar Kanunu (*Zakon o obligacionim odnosima*) kabul edildi. 1109 maddeden oluşan Borçlar Kanunu, esas olarak, Mihailo Konstantinović'in taslağına dayanmaktadır. Bu taslak, 1935 Yugoslav Medeni Kanunu'nun, yine Mihailo Konstantinović'in yazmış olduğu, "Genel Hükümler" kısmını esas alır.

Federal Borçlar Kanunu, yürürlüğe girdiği 1 Ekim 1978'den önce ortaya çıkan hukuki ilişkilere de uygulanmıştır. Söz konusu kanun 1989'da esaslı olarak değiştirildi.

Mülkiyet hukukuna dair çerçeve yasa 1980'de federal düzeyde kabul edildi. Bu yasa temel olarak Roma hukuku ve Avrupa özel hukukunun etkisini yansıtır. Evlilikle ilgili federal yasa 3 Nisan 1946'da kabul edildi ve tüm cumhuriyetlerde yürürlüğe konuldu. Cumhuriyetler 1950'de evlilik mal rejimleri ile ilgili yasalarını yürürlüğe koydular.

1988'de ticari şirketlerle ilgili bir kanun kabul edildi. Bu kanun, Yugoslavya'nu şirketler hukukunu piyasa ekonomisinin gerekliliklerine uyarlamaya yönelik ilk girişimdir.

7. R. Lešnjani, Gliša-Giga Garšić ve D. Arandjelović, dünya savaşları arasındaki dönemde Roma hukuku ve medeni hukuk alanlarının seçkin temsilcileriydi. Roma hukukuna itibar II. Dünya Savaşı sonrasında da sürdürüldü ve Roma hukuku tüm hukuk fakültelerinde zorunlu ders olarak öğretilmeye devam etti. Roma hukuku alanında kendini kanıtlamış birçok uzman da medeni hukukun kanunlaştırılması sürecinin hem hazırlama hem de düzenleme kısmında mesai sarf etti. Roma hukuku ve medeni hukuk alanlarında Belgrad'da oldukça meşhur Borislav T. Blagojević (1911-1978) borçlar hukukunun kanunlaştırılmasında önemli katkılar sağlamıştır.

III. 1991'den sonra egemen bir devlet olarak Makedonya

Kaynakça

Bérard, V. *La Macédoine*. Paris 1900.; Thallóczy, L. *Österreich-Ungarn und die Balkanländer*. Wien: 1901.; Bérard, V. *Pro Macedonia*. Paris: 1904.; Thallóczy, L. *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*. Budapest: 1913.; Ancel, J. *La Macédoine. Son évolution contemporaine*. Paris: 1930.; Krainikovski, A. *La question de Macédoine et la diplomatie européenne. (Thèse)* Paris: 1938.; Tauber, L. *Das neue Handelsgesetzbuch des Königreichs Jugoslawien*. *ZOR N.F.* 5 (1938–1939): S. 69–83.; Bernath, M. *Das mazedonische Problem in der*

⁵ İşveren-işçi ilişkisinin karşıtını ifade eden işbirliği halinde üretim Marksizm'in temellerinden biridir. İşveren-işçi ilişkisi Marksist teoriye göre sınıflı toplumun, ve dolayısıyla emek sömürsünün, göstergesi olup; komünist üretim modeli, emekçilerin serbestçe bir araya gelerek üretim yapısını belirledikleri ve bu işbirliği içerisinde üretilen ürünlerden elde edilen değerlerin emekçiler tarafından paylaşıldığı işbirliği halinde üretim usulüdür.

⁶ Mihailo Konstantinović, Borçlar Kanunu'nun temellerini ortaya koyduğu *Obligacije i ugovori: Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima* [Borçlar ve Sözleşmeler: Borçlar ve Sözleşmeler Kanunu Denemesi] eserinin yazarıdır.

Sicht der komparativen Nationalismusforschung. *Südost-Forschungen*, 29 (1970): S. 237–248.; Adanir, F. *Die makedonische Frage*. Wiesbaden: 1979.; Troebst, S. *Die bulgarisch-jugoslawische Kontroverse um Makedonien 1967–1982*. München: 1983.; Errington, M. *Geschichte Mazedoniens. Von den Anfängen bis zum Untergang des Königreiches*. München: 1986.; Kofos, E. The Macedonian Question: The Politics of Mutation. *Balkan Studies*, 27 (1986): S. 157–172.; Hammond, N. G. L. *A History of Macedonia*. Oxford: 1988.; ders.: *The Macedonian State*. Oxford: 1989.; Tsakiris, D. *Griechenland und die Makedonische Frage. Die Friedens-Warte*, 1996 S. 63 ff.; Troebst, S. *Yugoslav Macedonia. 1943–1953: Building the Party, the State and the Nation*. In *State-Society Relations in Yugoslavia, 1945–1992*. (Ed. by M. K. Bokovoy, J. A. Levine and C. S. Lilly) New York: 1997. S. 243–266.; *Mazedonien. Geographie, ethnische Struktur, Geschichte, Sprache und Kultur, Politik, Wirtschaft, Recht*. (Hrsg. von W. Lukan und P. Jordan) Wien: 1998.; *Macedonia. The Politics of Identity and Difference*. (Ed. by J. K. Cowan) London: 2000.; Hamza, G. A macedón kérdés az európai politikában I. (Die mazedonische Frage in der europäischen Politik I.) *Magyar Szemle*, 10 (2001): S. 202–210.; Hamza, G. A macedón kérdés az európai politikában II. (Die mazedonische Frage in der europäischen Politik II.) *Magyar Szemle*, 10 (2001): S. 192–205.; Hamza, G. A macedón kérdés megjelenése az európai politikában (Das Erscheinen der mazedonischen Frage in der europäischen Politik). In G. Hamza: „*Nem akarunk csonka Európát.*” *Politikai, történelmi, jogi tanulmányok, cikkek és esszék*. Budapest: 2002. S. 149–186.; Willemsen, H. Die Republik Mazedonien. In *Die politischen Systeme Osteuropas*. (Hrsg. von W. Ismayr) Opladen: 2002. S. 731–765.; Brown, K. *The Past in Question. Modern Macedonia and the Uncertainties of Nation*. Princeton (N.J.): 2003.; Hamza, G. *New Trends of Codification of Civil (Private) Law in Central and Eastern Europe*. In *International Symposium. International Cooperation in the Field of Legal Studies and an Agenda for Comparative Law Studies – Experiences of Legal Assistance to Countries in Transition – May 29, 2004. Tokyo, Japan. Center for Asian Legal Exchange. Graduate School of Law. Nagoya University. Nagoya: 2005. S. 89–111.*; ders.: Le nuove codificazioni privatistiche nei Paesi dell’Est europeo: Continuità e discontinuità. *Vita notarile*, n. 3 (2006): S. 1209–1237.; Troebst, S. *Das makedonische Jahrhundert: von den Anfängen der nationalrevolutionären Bewegung zum Abkommen von Ohrid 1893–2001: Ausgewählte Aufsätze*. München: 2007.; Hamza, G. *Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition*. Budapest: 2009. S. 500–502. und ders.: *Origine e sviluppo degli ordinamenti giusprivatistici moderni in base alla tradizione del diritto romano*. Santiago de Compostela: 2013. S. 449–450.

1. Makedonya, 1912-1913 Balkan Savaşlarına kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçasıydı ve Mecelle yürürlükteydi. Balkan Savaşları'ndan sonra, Sırbistan tarafından ilhak edilen Makedonya'da 1844 Sırp Medeni Kanunu yürürlüğe girdi. Sırbistan Prensiği'nin, 1860 yılında çıkarılmış olan, Ticaret Kanunu da Makedonya'da yürürlüğe girmişti.

⁷ Makedonya olarak tabir edilen tarihi bölge yaklaşık 65.000 km²'dir. Makedonya'nın Sırbistan ve daha sonra Yugoslavya'nın bir parçası haline gelen alanı ise sadece 25.713 km²'dir.

Makedonya Cumhuriyeti, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin varlığı sırasında, özellikle aile ve miras hukuku alanında düzenleme yetkisine münhasıran sahipti.

Yugoslavya dağılmadan önce Evlilik Kanunu, Ebeveynler ve Çocuklar Arasındaki İlişkiler Kanunu, Evlat Edinme Kanunu ve Vesayet Kanunu 1973 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde kabul edildi.

2. Makedonya 1991'de *Republika Makedonija* (Makedonya Cumhuriyeti) adı altında bağımsız oldu. 1993'ten bu yana resmi olarak, her ne kadar geçici olduğu öngörülmüş olsa da, Birleşmiş Milletler kararıyla "Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti" (İngilizce: Former Yugoslavian Republic of Macedonia/FYROM) olarak adlandırılan bu bölgede Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin federal kanunları yine geçici olarak kabul edildi. Buna göre, 1978 tarihli Federal Yugoslav Borçlar Kanunu ve 1980 tarihli Mülkiyet Kanunu (modernize edilmiş bir hâliyle) yürürlükte kaldı.

3. Makedonya'nın bağımsızlığını kazanmasıyla beraber medeni hukuk ve ticaret hukuku alanlarında kanunlaşma çalışmaları başlamış; fakat henüz herhangi bir Makedon medeni kanunu kabul edilmemiş, özel hukuk alanında ancak kısmi düzenlemelerle yetinilmiştir.

1996'da Makedonya'da yeni bir miras kanunu çıkarıldı. Borçlar kanunu ise 2001 yılında kabul edildi. Roma hukuk geleneğine dönüşün bir işareti olarak, Yugoslavya Borçlar Kanunu'nda yasak olan *lex commissoria*'nın (madde 1 § 168) yeniden kabul edilmesi dikkate şayandır. Mülkiyet ve İrtifak Hakları Kanunu (*iura in re aliena*) 2001 yılında yürürlüğe girmiş; Rehin ve İpotek Kanunu 2003 yılında, Aile Kanunu ise 2004 yılında kabul edilmiştir.

Temmuz 2000'den bu yana Makedonya'da, 2004 yılında yeni bir kanun ile güncellenmiş olan, tüketicinin koruması hakkında yasal düzenleme mevcuttur. Bu yeni kanun Makedonya'nın özellikle Avrupa Birliği mevzuatını benimseme yönündeki çalışmalarını göstermektedir. Finansal Kiralama Kanunu Ocak 2002'de, İflas Kanunu 1997'de, İş Kanunu ise 2003 yılında yürürlüğe girmiştir.

4. Ticaret hukuku alanında, Yugoslav Federal Ticaret Kanunu 1990'dan 1996'ya kadar yürürlükte kaldı. Şirketler hukuku 1996 yılında yeniden düzenlendi ve altı yıl sonra, 2002'de, ticaret şirketlerine ilişkin yeni bir kanun çıkartıldı. Anonim şirketlere ilişkin hükümler Ocak 2002'de revize edilmiştir.

⁸ Makedonya, 8 Nisan 1993'te Birleşmiş Milletler'e anayasasındaki adı olan Makedonya olarak değil, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti olarak kabul edildi. Makedonya adının kullanımında Yunanistan, tarihi Makedonya'nın Yunanca konuşan halklardan oluşması ve bir Helen olan Büyük İskender'in Makedonya Krallığı'nın hükümdarı olması sebebiyle hak iddia etmektedir.

⁹ Makedonya'nın sözde ad sorunuyla ilgili müzakerelerin, Birleşmiş Milletler'in (BM) arabuluculuğu ile, yirmi yıldır sürmekte olduğunu belirtmek isteriz. Müzakere süreci boyunca devletin adı ile ilgili çeşitli fikirler veya öneriler öne sürülmüştür. "Yukarı Makedonya" veya "Kuzey Makedonya" Üsküp hükümeti tarafından kabul edilme ihtimali yüksek tekliflerdi. 17 Haziran 2018'de Makedonya'nın gelecekteki adı ile ilgili anlaşma Başbakan Zoran Zaev (Makedonya) ve Alexis Tsipras (Yunanistan) tarafından Prespa Gölü'nde imzalandı. Devletin yeni adı Kuzey Makedonya Cumhuriyeti olarak kabul edildi. Anlaşma hem Makedon hem de Yunan Parlamentoları tarafından onaylandı. Makedonya resmi olarak 12 Şubat 2019'dan itibaren Kuzey Makedonya Cumhuriyeti (*Republika Severna Makedonija*) olarak adlandırılmaktadır. Makedonya sakinlerinin Makedon ismini kullanmaya devam edebilecekleri vurgulanmalıdır. Devletin resmi adı değiştikten sonra dahi devlet dili Makedonca olarak anılır. Makedonya 27 Mart 2000'de NATO'ya katılmıştır.

Ticaret şirketlerine ilişkin mevcut yasa 2004 yılında yürürlüğe girmiştir. Makedonya, Birliğe girmek gayesiyle, Avrupa Birliğinin şirketler hukuku alanındaki hukuki düzenlemelerini iç hukukuna dahil etme çalışmaları yürütmektedir.

5. Bağımsızlığın ardından Makedonya, özel hukuk alanındaki düzenlemelerini, kısmen de olsa, kendi hukuk geleneklerinden yararlanarak genişletmeye çalışmaktadır. Örnek olarak, 1978 Yugoslav Borçlar Kanunu (değişikliklerle) hâlen yürürlüktedir. Aynı durum 1980 tarihli Temel Mülkiyet Kanunu için de geçerlidir.

2005 yılından bu yana AB üyeliğine aday olan Makedonya¹⁰, hukuk sistemini Topluluk müktesebatı ile mümkün olan en kısa sürede uyumlu hale getirmeye çalışmaktadır.

¹⁰ Makedonya'nın 2015 itibariyle altı değerlendirme raporunda da Birliğe dahil olması çalışmalarının başlatılması tavsiye edilmiş, resmi süreç Arnavutluk'la birlikte 2020 yılında başlatılmıştır.